

Yönetim, Ekonomi ve Pazarlama Araştırmaları Dergisi

2022, 6(1): 1-12

DOI: [10.29226/TR1001.2022.282](https://doi.org/10.29226/TR1001.2022.282)

ISSN: 2587-0785 Dergi web sayfası: <https://www.yepad.org>

ARAŞTIRMA MAKALESİ

Sağlık Turizmi İşletmelerinde İş Sağlığı ve Güvenliği Algısı ve Güvenlik İklimi Ölçümü: Sivas İli Örneği

Yüksek Lisans Öğrencisi Yasin TULUMCU, Sivas Cumhuriyet Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, e-posta: tulumcu@yandex.com

ORCID ID: [0000-0001-9047-0070](https://orcid.org/0000-0001-9047-0070)

Doçent Doktor İbrahim Tuğkan ŞEKER, Sivas Cumhuriyet Üniversitesi, Turizm Fakültesi, e-posta: tseker@cumhuriyet.edu.tr

ORCID ID: [0000-0003-3695-9750](https://orcid.org/0000-0003-3695-9750)

Öz

İş sağlığı ve güvenliği, insanın fiziksel, sosyal ve ruhsal sağlığını korumayı merkeze alan kuralların uygulanmasıdır. Çalışanlar için önemle üzerinde durulması gereken konuların başında gelen bu uygulamalar, sanayiden, üretime, sağıktan lojistiğe kadar tüm alanlarda hayati öneme sahiptir. Sonuçları açısından bakıldığında sadece kazaya uğrayan değil, işveren ve de kurum/kuruluş için telafisi mümkün olmayan kayıplar doğurmaktadır. Günümüzde insanların bilinç düzeylerindeki gelişmeyle beraber iş güvenliği algısı da değişmekte ve bunun neticesinde güvenliğe verilen önem de artmaktadır. Bu çalışmanın amacını sağlık turizmi işletmelerinde çalışanların iş sağlığı ve güvenliği algılarının ve güvenlik ikliminin ölçümünün yapılarak bu alanda geliştirilecek iş güvenliği tedbirlerinin belirlenmesi oluşturmaktadır. Nicel araştırma yöntemlerinden anket modelinin kullanıldığı çalışmanın araştırma grubunu Sivas'ta sağlık turizmi işletmelerinde görev yapan 248 birey oluşturmaktadır. Veri toplama aracı olarak İskandinav ülkelerinde geliştirilmiş ve geçerliliği kabul edilmiş olan NOSACQ-50 İskandinav İş Güvenliği İklim Anketi (Nordic Occupational Safety Climate Questionnaire) kullanılmıştır. Çalışmanın istatistiksel analizi SPSS paket programı ile yapılmıştır. Güvenlik kültürüne ait 7 alt boyutta incelenen bulgular yorumlanmış ve çalışanların güvenlik taahhüdünün yükselmesi, güvenlik konusundaki iletişimi ve güvenlik yeterliliğine duyduğu güvenin artması durumunda, güvenlik sistemlerinin etkililiğine olan güveninin arttığı tespit edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Hata, Hata Yönetimi, Psikolojik Güçlendirme, Personel Güçlendirme.

Makale Gönderme Tarihi: 10.12.2021

Makale Kabul Tarihi: 10.01.2022

Önerilen Atıf: Tulumcu, Y., Şeker, T. İ. (2022). Sağlık Turizmi İşletmelerinde İş Sağlığı ve Güvenliği Algısı ve Güvenlik İklimi Ölçümü: Sivas İli Örneği, *Yönetim, Ekonomi ve Pazarlama Araştırmaları Dergisi*, 6(1), 1-12.

© 2022 Yönetim, Ekonomi ve Pazarlama Araştırmaları Dergisi.

Journal of Management, Economic and Marketing Research

2022, 6(1): 1-12

DOI: [10.29226/TR1001.2022.282](https://doi.org/10.29226/TR1001.2022.282)

ISSN: 2587-0785 Journal Homepage: <https://www.yepad.org>

RESEARCH PAPER

Occupational Health and Safety Perception and Safety Climate Measurement in Health Tourism Businesses: The Case of Sivas

Graduate Student Yasin TULUMCU, Sivas Cumhuriyet University, Institute of Social Sciences, e-mail: tulumcu@yandex.com

ORCID ID: [0000-0001-9047-0070](https://orcid.org/0000-0001-9047-0070)

Assoc. Prof. İbrahim Tuğkan ŞEKER, Sivas Cumhuriyet University, Faculty of Tourism, e-mail: tseker@cumhuriyet.edu.tr

ORCID ID: [0000-0003-3695-9750](https://orcid.org/0000-0003-3695-9750)

Abstract

Occupational health and safety is the application of rules that center on protecting the physical, social and mental health of people. These applications, which are at the forefront of the issues that need to be emphasized for the employees, are of vital importance in all areas from industry to production, from health to logistics. In terms of its consequences, it causes irreparable losses not only for the accident victim, but also for the employer and the institution/organization. Today, with the improvement in people's awareness, the perception of occupational safety is changing, and as a result, the importance given to safety is increasing. The purpose of this study is to determine the occupational safety measures to be developed in this area by measuring the occupational health and safety perceptions of the employees in health tourism enterprises and the safety climate. The research group of the study, in which the survey model, which is one of the quantitative research methods, was used, consists of 248 individuals working in health tourism enterprises in Sivas. The NOSACQ-50 Scandinavian Occupational Safety Climate Questionnaire, which was developed and validated in Scandinavian countries, was used as a data collection tool. Statistical analysis of the study was done with SPSS package program. The findings of the 7 sub-dimensions of security culture were interpreted and it was determined that if the security commitment of the employees increased, their communication on security and their trust in security competence increased, their confidence in the effectiveness of security systems increased.

Keywords: Health Tourism, Tourism, Occupational Safety, Occupational Disease, Nosacq-50

Received: 10.12.2021

Accepted: 10.01.2022

Suggested Citation: Tulumcu, Y., Şeker, T, İ. (2022). Occupational Health and Safety Perception and Safety Climate Measurement in Health Tourism Businesses: The Case of Sivas, *Journal of Management, Economic and Marketing Research*, 6(1), 1-12.

© 2022 Journal of Management, Economic and Marketing Research

GİRİŞ

Dünyanın küreselleşme ile birlikte ulaşım ve teknolojik alt yapıların hızla gelişmesinin sonucu olarak seyahat etme kavramı, insanların yemek yeme, barınma gibi temel ihtiyaçları arasına girmiştir. Bu da turizmin ekonomik olarak çok önemli faaliyetler arasında kendine yer bulmasına zemin hazırlamıştır (Dündar ve Bahar, 2020: 90). Gelişmiş ülkelerdeki ekonomilerin sanayiden hizmet sektörlerine doğru değiştiği var sayıldığından gün geçtikçe turizme yapılan yatırımlar da artmaktadır. Ayrıca turizm doğrudan ve dolaylı olarak konaklama, yiyecek içecek, bankacılık, ulaşım, imalat gibi pek çok sektörü de etkilemektedir. Talep esnekliği son derece yüksek olan turizm sektöründe basında çıkabilecek herhangi bir olumsuz haber ya da politik konularda yaşanacak en küçük krizler, turistlerin destinasyon tercihlerini çok kolay bir şekilde değiştirmelerine neden olabilmektedir. Turizm türleri içerisinde ekonomik getiri değeri en yüksek potansiyele sahip olan sağlık turizmi bu anlamda önem taşımaktadır. Dünya Sağlık Örgütü tarafından sağlık kavramı “*Sadece hastalık ve sakatlığın olmayışı değil, bedenen, ruhen ve sosyal olarak tam iyilik hali*” olarak tanımlanmıştır (Budak, 2019:25).

Sağlık turizmi işletmeleri de çalışanların iş sağlığı ve güvenliği açısından çeşitli riskleri bünyesinde barındırmaktadır. Çalışanların sağlığının korunmasının temeli, yöneticilerin iş sağlığı ve güvenliği tedbirlerini almaları ve büyük ölçüde güvenlik kurallarını uygulamalarıyla mümkün olmaktadır. İş sağlığı ve güvenliği konusu tehlike sınıfı fark etmeksizin ve faaliyet konusuna bakılmaksızın bütün çalışanların, ayrıca işyerinde bulunan müşteri veya ziyaretçilerin güvenliğine, bedenen veya ruhen sağlığına olumsuz etki edebilecek risk faktörlerini inceleyen bilim dalı olarak tanımlanmaktadır (Çelebi, 2017: 2). İnsan, tabiatdaki en değerli varlık olarak kabul edilmektedir. Bu nedenle sağlığının korunması gereken en önemli varlıktır. Gelişen teknoloji ve üretime dayalı olarak artan iş kazalarının minimize edilmesi amacıyla çeşitli çalışmalar yapılmıştır. Dünya ile entegre olarak ülkemizde de iş sağlığı ve güvenliği konularında çeşitli adımlar atılmış ve 3008, 1475 ve 4857 Sayılı İş Kanunlarının yanı sıra 6331 Sayılı İş Sağlığı ve Güvenliği Kanunu çıkarılarak ilgili yasal düzenlemeler yapılmıştır. Buna rağmen Uluslararası Çalışma Örgütü (ILO) verilerine göre Türkiye, iş kazası sonucunda vefat eden kişilerin oranının en yüksek olduğu ülkeler arasındadır (Selek, 2020:19).

KAVRAMSAL ÇERÇEVE

İş Sağlığı Ve Güvenliği

Yaşama hakkı insan haklarının en temelidir ve değer açısından bakıldığında ilk sırada gelmektedir. Diğer bütün hakların var olması ve kullanımı bu hakka bağlı olmaktadır (Çiftçioğlu 2012:138). Özellikle sanayileşme ile birlikte çalışanların sağlığını etkileyen çeşitli sorunlar ortaya çıkmıştır. Bu sorunların işletme ve iş verimini etkilemesiyle birlikte çalışma koşullarını düzenleyen kurallar oluşturulmaya başlanmış ve birtakım kanunlar yürürlüğe girmiştir. Bunun sonucunda konuya bilimsel olarak yaklaşılmış ve “İş Sağlığı ve Güvenliği (İSG)” kavramı ortaya çıkmıştır (Erginbaş, 2010:5). İş sağlığı ve güvenliği, genel anlamda çalışanların sağlığı ve çalışma koşulları arasındaki ilişkiyi inceleyen bir bilim dalı olarak nitelendirilmektedir (Mektepli, 2021:5). İş sağlığı ve güvenliği, çalışanların iş yerinde karşılaşabilecekleri tehlike ve risklerin bertaraf edilmesini, tamamıyla ortadan kaldırılması mümkün değilse en az seviyeye düşürülmesi için getirilmiş teknik kurallar bütünü olarak değerlendirilmektedir (Centel, 2000:6).

Temel olarak bakıldığında iş sağlığı ve güvenliği önlemlerinin amacı kişisel ve toplumsal mutluluğun sağlanması olarak görülebilir. Çünkü kişilerin çalışma ortamlarında maruz kaldığı tehlike ve risklerin sonuçları öncelikle kendisini ve ailesini, daha sonra işletmeyi ve toplumu olumsuz yönde etkilemektedir. Bu nedenle herkesin sahip olduğu yaşama, çalışma ve sağlık hakkını en üst seviyede sağlayacak olan hukuki, tıbbi ve teknik birtakım önlemler gerekmektedir (Bayram, 2008:11).

İş sağlığı ve güvenliğinin amaçları üç başlık altında toplanmaktadır; Bunlar çalışanların korunması, üretim güvenliğinin sağlanması ve işletme güvenliğinin sağlanmasıdır (Eken, 2011:7).

- Çalışanların korunması
- Üretim güvenliğinin sağlanması
- İşletme güvenliğinin sağlanması

İş Kazası

Kaza, bilerek ve isteyerek davranış söz konusu olmadan, beklenmeyen bir zamanda meydana gelen ve birçok zaman sonuçları açısından zarar şeklinde belirtilen durumlar olarak tanımlanır. İş kazasını teknik olarak ele alan uzmanlara göre, kişiye zarar veren olayların yanı sıra iş yerindeki makine, teçhizat, tesisata zarar veren olaylar da iş kazası kapsamında değerlendirilmektedir (Kalkış, 2014:10).

Hukuki açıdan bir olayın iş kazası sayılabilmesi için niteliği önemlidir. Türk hukuk sistemi içerisinde genel olarak iş kazasının tanımı 5510 Sayılı Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanununun 13. Maddesi'nde şöyle belirtilmiştir;

“a) Sigortalının iş yerinde bulunduğu sırada,

b) İşveren tarafından yürütülmekte olan iş nedeniyle sigortalı kendi adına ve hesabına bağımsız çalışıyorsa yürütmekte olduğu iş nedeniyle,

c) Bir işverene bağlı olarak çalışan sigortalının, görevli olarak işyeri dışında başka bir yere gönderilmesi nedeniyle asıl işini yapmaksızın geçen zamanlarda,

d) Bu Kanunun 4 üncü maddesinin birinci fıkrasının (a) bendi kapsamındaki emziren kadın sigortalının, iş mevzuatı gereğince çocuğuna süt vermek için ayrılan zamanlarda,

e) Sigortalıların, işverence sağlanan bir taşıtla işin yapıldığı yere gidiş gelişi sırasında, meydana gelen ve sigortalıyı hemen veya sonradan, bedenen ya da ruhen engelli hale getiren olay” şeklinde hüküm altına alınmıştır. Bu maddelerde iş kazasının kavramsal olarak belirtilmemesinin yanı sıra, hangi hallerde iş kazası olarak sayılması gerektiği açıklanarak ifade edilmiştir (Caniklioğlu, 2006:54).

Meslek Hastalığı

Meslek hastalığı kavramı iş kazasından farklı olarak, bütünüyle mesleki niteliktedir ve işin özelliğinden veya yürütüm şartlarından kaynaklanmaktadır. Meslek hastalıkları, çalışanların işverene bağlı bir şekilde çalışmaktayken işin niteliği veya yürütümünden kaynaklı şartlarına göre sürekli tekrarlanan bir sebeple, dışarıdan gelen bir şeyin etkisiyle hemen veya sonradan kendini belli eden bedensel veya ruhsal olarak kişiyi arızaya uğratan rahatsızlıklardır (Gerek, 2006:35).

5510 Sayılı Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu'nda yapılan tanıma göre meslek hastalıkları, *“Meslek hastalığı, sigortalının çalıştığı veya yaptığı işin niteliğinden dolayı tekrarlanan bir sebeple veya işin yürütüm şartları yüzünden uğradığı geçici veya sürekli hastalık, bedensel veya ruhsal engellilik halleridir”* şeklinde tanımlanmaktadır.

Sağlık Turizmi Sektörü Risk Etmenleri

Sağlık turizmi işletmeleri hem sağlık hem de turizm hizmetlerini birlikte sundukları için risk faktörleri de bu iki sektörle ilgili etmenleri kapsamaktadır. Dolayısıyla sağlık turizmi işletmelerindeki risk faktörleri sayısı da fazladır. Sağlık çalışanlarının maruz kaldığı risk gruplarına bakılacak olursa:

a) Biyolojik risk etmenleri: Sağlık turizmi çalışanlarının en çok karşılaştığı risk etmenleri arasında gelen biyolojik risk etmenleri arasında, bakteri, virüs ve parazitler ve mutfaklarda kesilmiş hayvan sıvılarından kaynaklı bulaşıcı hastalıklar, deri enfeksiyonları, alerjiler, solunum sistemi hastalıkları, HIV ve viral hepatit riskleri gelmektedir. Bunun yanı sıra solunum yoluyla bulaşan enfeksiyonlar, iş gücü kaybı olarak karşımıza çıkmaktadır. Bununla birlikte Pnömonokok, tetanoz, Brucella, CMV, difteri, helicobacter plori, herpes simplex, influenza, kızamık, kızamıkçık, KKKK, kabakulak, konjonktivit,

lejoner hastalığı ve meningococcal hastalıklar da sağlık çalışanlarında karşılaşılan biyolojik risk etmenleri arasında bulunmaktadır (Solmaz ve Solmaz, 2017:149).

b) Kimyasal risk etmenleri: Yapılan araştırmalar neticesinde sağlık kuruluşlarında insan sağlığına zararlı olan toz, sıvı ve gaz halinde 299 farklı kimyasal bileşik saptanmıştır (Bayhan, 2005:9). Sağlık kuruluşlarında kullanılan bu maddelerin insan sağlığını tehdit edici toksik özellikte olduğu bilinmektedir. Toksik maddelerin çalışanlarla eşik değer üzerinde temasının mutlaka önlenmesi gerekmektedir. Akgün(2015)'e göre sağlık işletmelerinde kimyasal risk faktörleri şöyle sıralanabilir:

- Anestezikler,
- Deterjanlar,
- Dezenfektan ve sterilizanlar,
- Sterilize etkili kimyasallar,
- İlaçlar, olarak belirtilmektedir.

c) Fiziksel risk etmenleri: Fiziksel risklerin başında iyonlaştırıcı olan veya olmayan radyasyon, gürültü, ortam ısı ve ışığı gibi fiziksel faktörler vardır. Ayrıca görevleri gereğince dış ortamlarda bulunan personelin soğuk, sıcak, rüzgar ve yağış gibi çevresel faktörlerin etkisinde kalması da mümkündür. Sağlık turizmi işletmelerinde mutfak, kazan dairesi, termal havuz, hamam gibi bölümlerde çalışanlar aşırı sıcak ortamlarda çalışabilmektedir. Ayrıca depolama alanı, vale hizmetleri gibi kısımlarda çalışanlar da soğuğa maruz kalabilmektedir. Aşırı sıcak veya soğuk cisimlere dokunmak suretiyle ciltte yanıklar, kızarıklıklar meydana gelebilmektedir. Özellikle kızgın yağ ve buharın neden olduğu yanıklar mutfak bölümünde yaşanan iş kazalarının ilk sırasında gelmektedir (Şahin ve Erkal, 2010:41).

d) Ergonomik risk etmenleri: İş kazaları açısından bakıldığında, iş kazaları sonucunda en fazla maliyete neden olan hastalıklar, ergonomik riskler neticesinde ortaya çıkan kas ve iskelet sistemi ile alakalı olanlardır (Turan, 2016:3). İnsanların çalışma esnasındaki beden duruşu ve iş akış sürecinde yapılan beden hareketleri iş hayatındaki kalite kavramını belirleyen unsurlardır. Uygun olmayan vücut hareketleri ve duruşunun sürekli olarak tekrar edilmesi halinde kas ve iskelet sistemi hastalıkları ortaya çıkmaya başlamaktadır (Köse ve Bilici, 2016:27). Hasta taşınması, hasta yatağının yapılması, ağır yük kaldırma, uygun olmayan pozisyonda çalışma en sık rastlanılan ergonomik risklerdendir. Koridorların kaygan olması, odaların düzensiz ve dağınık olması, çıkışların kapalı konumda olması, bakım onarım aletlerinin kullanımı sırasında meydana gelen çeşitli yaralanmalar da ergonomik riskler sınıfındadır. Ergonomik riskleri ortadan kaldırmak için çalışma ortamlarının çalışana uygun hale getirilmesi gerekmektedir. Ortamın uygun olarak tasarlanması, çalışma pozisyonu için gereken enerji miktarının düşürülmesini sağlamaktadır.

e) Psikososyal risk etmenleri: Sağlık sektöründe yoğun iş temposu, uzun süren mesai süreleri, hasta ve yakınlarına duygusal yönde destek verme gibi nedenler çalışanların yaptıkları işle ilgili stres ve gerginliğe uğramalarına yol açmaktadır. Sağlık hizmetleri, stres bakımından yoğun duygular besleyen bireylere hizmet verilmesi hem de çalışanların stres yaşantılarıyla çok sık karşılaşmalarından dolayı diğer iş ortamlarından daha fazla stresin yaşandığı iş alanı olarak değerlendirilmektedir (Solmaz ve Solmaz 2017: 153). Vardiya, gece çalışmaları, nöbet tutma, gelen çağrı üzerine işe gitme gibi aşırı ve düzensiz çalışma saatleri, çok sayıda meslek hastalığına ve iş güvenliği sorununa neden olmaktadır. Bireylerin mesai saatlerinin olması gereken haftalık çalışma saatlerinin üzerinde olması iş yaşam dengesinin bozulmasına yol açmaktadır.

f) Diğer risk etmenleri: Yukarıda sayılan risk etmenlerinin yanı sıra işletmelerde çalışanların karşı karşıya kalabilecekleri diğer riskler arasında (Arslan, 2020:48 ; Yılmaz, 2020:11):

- Delici veya kesici nesnelere yaralanma,
- Elektrik çarpmaları,
- Yangın ve patlama,
- Doğal afetler,

- Gıda zehirlenmesi,
- İşyerinde sabotaj, gibi faktörler gösterilmektedir.

İş Kazalarını Önleme İlkeleri

İş sağlığı ve güvenliğini tehdit eden iş kazalarının önlenmesi etkin bir şekilde güvenlik tedbirlerinin alınmasıyla sağlanabilmektedir. İş kazalarını önlemek ya da asgari düzeye indirmek için alınacak en önemli tedbir, tehlikeli hareketleri ve tehlikeli durumları ortadan kaldırmakla mümkün olacaktır. Bunun temelinde ise çalışanların iş görürken karşı karşıya kalabilecekleri tehlikelerin farkına varması ve bu tehlikelere karşı önlem almasından geçmektedir.

Yöneticilere düşen görevler ise,

- İşletme için risk değerlendirmesi yaptırılması,
- Acil durum eylem planı hazırlanması,
- Personelin işe giriş muayenesinden sonra düzenli aralıklarla sağlık muayenelerinin yapılması,
- Sağlık durumlarıyla ilgili bilgilerin özlük dosyalarında saklanması,
- Hangi pozisyonda çalıştığına bakılmaksızın bütün çalışanların yaptığı işle ilgili temel İSG eğitimlerini almalarının sağlanması,
- Çalışanların görüşlerinin alınarak, katılımlarının sağlanması ve bilgilendirme yapılması,
- İSG kurulunun kurulması ve onaylı defter tutulmasının sağlanması,
- Çalışanların yaptıkları işlerle ilgili KKD kullanımının kontrol edilmesi,
- Personel için uygun yeme içme ve dinlenme alanı oluşturulması,
- Çalışma ortamındaki hijyenin sağlanması,
- Çalışma ortamlarının sıcaklık, aydınlatma, ses gibi çevresel koşullarının uygun duruma getirilmesi,
- İş kazası ve meslek hastalıklarının bildirilmesini sağlamak yer almaktadır.

Güvenlik İklimi

Örgütsel iklimin bir çeşidi olan güvenlik iklimi, güvenlik açısından rehber durumda ve genellikle hâkim olan mühendislik yaklaşımını tamamlayıcı özelliktedir (Kines vd. 2011:634). Literatürde sık olarak güvenlik kültürüyle karıştırılan güvenlik iklimini ilk defa dile getiren Zohar; “çalışanların iş ortamı hakkında sahip oldukları bütüncü algılarının bir özetidir” şeklinde tanımlamıştır (Zohar, 1980:96). Güvenlik iklimi, çalışanların iş ortamlarındaki güvenlik algıları, tutumları, değerlerini gösteren psikolojik yönüyle ilgilenmektedir. Dolayısıyla güvenlik iklimi iş ortamındaki güvenliğin önemli bir faktörü durumundadır. Çalışanların güvenlik bakımından sahip oldukları değerleri, yargılar, inançlar, normlar, davranışlar ve prosedürlere ilişkin tutum ve algılarını belirten bir kavram olması sebebiyle günlük işlerin yürütülmesi sırasında tehlike ve risklerin yok edilmesinde ya da en aza indirilmesinde rehber davranışlara referans olabilmektedir (Muniz, Peon ve Ordas, 2012:746).

Güvenlik ikliminin en önemli amacı, yetersiz güvenlik sonucu oluşacak tehlikelerden kaçınmayı sağlamak ve kurallara ve işleyişe uymada önemli bir etkiye sahip olmaktır. Ancak çalışanların sahiplenme duygularının sağlanmasında, işle ilgili stresin azaltılmasında ve güvenlik performansının artırılmasında önemli bir faktör durumundadır. Çalışanların güvenlik iklimi algılarının olumlu olması durumunda çalışma ortamında daha dikkatli olmaları sağlanmış olmaktadır (Uslu, 2014:48).

Güvenlik Kültürü

Güvenlik iklimi ile güvenlik kültürü, birbiri ile ilişkili olmasından dolayı genellikle aynı şeyi düşündüren ve karıştırılan kavramlar olsa da ikisi de kendine özgü yapıdadır. Güvenlik iklimi; güvenlik değerleri, kuralları, inançları, yürütümleri ve işlemleri hakkında benimsenen algılamalar olarak nitelendirilebilir. Ancak güvenlik kültürü daha karmaşık, güvenlik uygulamalarının desteği şeklinde değerleri yansıtan örüntüler olarak ifade edilebilir (Yeğın, 2015:28).

Güvenlik kültürü; Yöneticilerin, çalışanların, müşterilerin ve toplumu etkileyen tehlikeli durumlara uğramanın en düşük seviyeye indirilmesiyle alakalı sahip olunan roller, inançlar, tutumlar, normlar, sosyal ve teknik uygulamalar dizisi olarak tanımlanmaktadır (Turner vd., 1989:4).

Cooper (2000: 116) güvenlik kültürünün amaçlarını, davranış normlarının üretilmesi, örgüt üyelerinin kazalar, hastalıklar ve riskler hakkında aynı fikir ve düşünceleri benimsemesinin paylaşmasının sağlanması ve kazalar ve hastalıklarda azalma olarak ileri sürmüştür. İşletmede güvenliğe verilen önem, inanç, tutum ve davranışlar geliştikçe güvenlik kültürü yerleşecek, hasarlar, kaybedilen zaman ve masraflar azalacaktır. Yeterli güvenlik kültürüne sahip işletmelerin özellikleri arasında, karşılıklı güvene dayalı iletişim, güvenliğin öneminin farkında olma, önleyici ölçüm ve faaliyetlerin faydasına güvenme gibi önemli öğeler bulunmaktadır (Gadd ve Collins, 2002:3). Güvenlik kültürüne sahip bir işletmelerde hata ve kaza oranı oldukça düşük olup söz konusu işletmelerde genel algı ve tutum şu şekildedir (Yeğin, 2015:38):

- Yönetimin güvenlik kurallarına bağlılığı,
- Risk alma davranışlarının düşük seviyelerde olması,
- Etkili ve yeterli kurallar ve işlemler,
- Güvenliğin üretimden öncelikli durumda olması,
- Güvenliğin gözetim ve denetiminin etkili olması,
- Hümanist ve katılımcı yönetim biçimi,
- Örgütsel öğrenmenin etkili bir şekilde sağlanması,
- Güvenli şekilde işe alınan ve işini devam ettiren işgücünün oranıdır.

Güvenlik Kültürünün Ölçümü

Güvenlik kültürü ve güvenlik ikliminin ölçümünde nicel ve nitel olmak üzere iki farklı ölçüm tekniği kullanılmaktadır. Nitel yöntemler, gözlem yapma, odak grup görüşmeleri, olay çalışmaları ve geçmiş kayıtların incelenmesi çalışmalarından oluşmaktadır. Nicel yöntemler ise, yapılandırılmış görüşmeler ve anketler gibi yüksek geçerliliğe sahip kademelere ayrılmış prosedürler kullanılarak güvenlik kültürü ölçümüne yönelik çalışmalardan oluşmaktadır (Dursun, 2012:52).

YÖNTEM

İş sağlığı ve güvenliği ilkelerinin benimsenmesi, güvenlik kültürü oluşumunu etkileyen sorunların tespit edilmesi ve çözüm önerilerinin sunulması amacını taşıyan bu çalışma alanında ilk olma özelliği taşımaktadır. Literatür incelendiğinde diğer sektörler hakkında güvenlik kültürü ve iklimi ölçümüne ait çeşitli çalışmalar yapıldığı tespit edilmiş olup, sağlık turizmi sektöründe daha önce güvenlik algısı ve iklimi ölçümü hakkında yapılmış çalışmaya rastlanılamamıştır. Bu bakımdan çalışmanın sektör paydaşlarına yol gösterici etkisinin olacağı düşünülmektedir.

Evren ve Örneklem

Araştırmanın evrenini sağlık turizmi işletmelerinde görev yapan personel oluşturmaktadır. Araştırmanın örneklemini olarak ise Sivas ilinde faaliyet gösteren sağlık turizmi işletmelerinde görev yapan 312 kişi oluşturmaktadır. Sivas il genelinde uygulanmak üzere 312 adet anket formu dağıtılmış olup bunlardan geri dönen ve tam olarak doldurulmuş 248 tanesi analizlere dâhil edilmiştir.

Etik Konular

Araştırmaya Sivas Cumhuriyet Üniversitesi Rektörlüğü Hukuk Müşavirliği'ne Etik Kurul Kararı alınması için 02.09.2021 tarihinde başvuru yapılarak başlanmıştır. Araştırmanın süresi etik kurul kararından itibaren üç ay içerisinde tamamlanacak şekilde hedeflenmiş, anketlerin uygulanmasına 06.10.2021 tarihinde etik kurulun araştırmaya onay vermesinden itibaren başlanmıştır.

Araştırmanın Modeli

Araştırmada model olarak nicel araştırma yöntemlerinden anket çalışması uygulanmıştır. Sistematik bir veri toplama yöntemi olan anketler; araştırmalarda gerekli olan verilerin toplanması için hazırlanmış olan yaygın veri formlarıdır (Karagöz, 2019: 273). Anketlerde önceden hazırlanmış olan sorulara cevap verilmek suretiyle veriler toplanmaktadır. Güvenlik kültürü araştırmaları için en uygun anket biçimi olan 5'li likert tipi NOSACQ-50 İskandinav İş Güvenliği İklim Anketi (Nordic Occupational Safety Climate Questionnaire) kullanılmıştır. Anket kişisel bilgiler hakkında demografik 6 adet soru ve güvenlik kültürü ile ilgili 50 sorudan oluşmaktadır. Anketi oluşturan 50 soru toplam 7 ayrı boyutta incelenmektedir. Boyutlar ve açılımları aşağıda gösterilmiştir.

Toplam 50 maddeden oluşan yedi güvenlik iklimi boyutu;

- 1) Yönetimin güvenlik önceliği ve güvenlik kabiliyeti (9 soru)
- 2) Yönetimin güvenliği desteklemesi (7 soru)
- 3) Yönetimin güvenlik adaleti (6 soru)
- 4) Çalışanın güvenlik taahhüdü (6 soru)
- 5) Çalışanın güvenlik önceliği ve risk almak istememesi (7 soru)
- 6) Çalışanın güvenlik konusundaki iletişimi ve güvenlik yeterliliğine duyduğu güven (8 soru)
- 7) Çalışanın güvenlik sistemlerinin etkililiğine güvenmesi (7 soru)

NOSACQ-50 güvenlik iklimi ölçeğinin boyutlarının doğru bir biçimde hesaplanabilmesi için ankete göre bazı sorular pozitif olarak bazı sorular ise negatif olarak kodlanmıştır. Bir başka deyişle bazı maddeler olduğu gibi bırakılırken bazı maddeler ters şekilde kodlanmıştır.

Verilerin Analizi

Araştırmanın sonucunda elde edilen veriler SPSS paket programı kullanılarak analiz edilmiştir. Anketi oluşturan boyutların hesaplanmasında kullanılan formüller Tablo 1'de gösterilmiştir. Formüllerde kullanılmış olan B değerleri anketteki soru numaralarını ifade etmektedir. Boyutların hesaplanmasında kullanılan puanlama formülleri şu şekildedir (NFA, 2021):

Tablo 1. NOSACQ-50 Anketi Uygulamasına Ait Puanlama Formülleri

1. Yönetimin güvenlik önceliği ve güvenlik kabiliyeti	$(B1+ B2+ (5-B3)+ B4+ (5-B5)+ B6+ B7+ (5-B8) + (5-B9)) / \text{Cevap Verilen Soru Sayısı}$
2. Yönetimin güvenliği desteklemesi	$(B10+ B11+ B12+ (5-B13)+ B14+ (5-B15)+ B16) / \text{Cevap Verilen Soru Sayısı}$
3. Yönetimin güvenlik adaleti	$(B17+ (5-B18)+ B19+ B20+ (5-B21)+ A22) / \text{Cevap Verilen Soru Sayısı}$
4. Çalışanın güvenlik taahhüdü	$(B23+ B24+ (5-B25)+ (5-B26)+ B27+ (5-B28)) / \text{Cevap Verilen Soru Sayısı}$
5. Çalışanın güvenlik önceliği ve risk almak istememesi	$((5-B29)+ (5-B30)+ (5-B31)+ (5-B32)+ B33+ (5-B34)+ (5-B35)) / \text{Cevap Verilen Soru Sayısı}$
6. Çalışanın güvenlik konusundaki iletişimi ve güvenlik yeterliliğine duyduğu güven	$(B36+ B37+ B38+ B39+ B40+(5-B41)+ B42+ B43) / \text{Cevap Verilen Soru Sayısı}$
7. Çalışanın güvenlik sistemlerinin etkililiğine güvenmesi	$(B44+ (5-B45)+ B46+ (5-B47)+ B48+ (5-B49)+ B50) / \text{Cevap Verilen Soru Sayısı}$

Bu formüller doğrultusunda hesaplanan puan değerlerine göre değerlendirmeler ve yorumlar yapılarak katılımcıların iş sağlığı güvenliği algısı ve güvenlik ikliminin ölçülmesi amaçlanmaktadır.

BULGULAR

Yapılan araştırmalar ve toplanan veriler sonucunda elde edilen sonuçlara bakıldığında katılımcıların %75,8'inin erkeklerden oluştuğu, %28,6'sının 34-41 yaş aralığında olduğu, %47,6'sının aylık gelir seviyesinin 3001-5000 TL arasında olduğu, katılımcılardan %52,5'inin ortaöğretim düzeyinde eğitim aldığı görülmektedir. Çalışma sürelerine bakıldığında katılımcıların %50'sinin mevcut işletmedeki çalışma sürelerinin 7 yıl ve üzeri süre olduğu, katılımcıların mesleki tecrübeleri ise %60,1'inin 7 yıl ve üzeri süre olduğu tespit edilmiştir. Katılımcıların cinsiyetlerinin NOSACQ-50 ölçeği ve alt boyutlarından olan "Çalışanın güvenlik taahhüdü" boyutunda farklılığı önemli olarak bulunarak, erkeklerin kadınlara nazaran, güvenlik taahhütlerinin daha yüksek olduğu tespit edilmiştir. Katılımcıların yaş gruplarının "Yönetimin güvenlik önceliği ve güvenlik kabiliyeti" boyutuyla farklılığı önemli olarak tespit edilmiş ve 34-41 yaş gurubunda olan katılımcıların Yönetimin güvenlik önceliği ve güvenlik kabiliyet algılarının diğer yaş gruplarına nazaran daha yüksek olduğu belirlenmiştir. Katılımcıların gelir durumlarının "Yönetimin güvenlik önceliği ve güvenlik kabiliyeti" boyutunda anlamlı şekilde farklılık gösterdiği, aylık gelir seviyesi 7001tl ve üzerinde olan katılımcıların daha düşük gelir seviyesine sahip olanlara nazaran yönetimin güvenlik önceliği ve güvenlik kabiliyetlerinin daha yüksek olduğu görülmüştür. Katılımcıların eğitim durumları açısından NOSACQ-50 ölçeği ve alt boyutlarına göre farklılığının önemsiz olduğu belirlenmiştir. Katılımcıların mevcut işyerinde çalışma sürelerinin NOSACQ-50 ölçek ve alt boyutlarına göre farklılığı önemli bulunmuştur. Yönetimin güvenlik önceliği ve güvenlik kabiliyetinin yükselmesi durumunda yönetimin güvenliği desteklemesinin de, çalışanın güvenlik taahhüdünün, çalışanın güvenlik önceliği ve risk almak istememesi, Çalışanın güvenlik konusundaki iletişimi ve güvenlik yeterliliğine duyduğu güvenin ve çalışanın güvenlik sistemlerinin etkililiğine güvenmesinin de yükseldiği tespit edilmiştir. Çalışanın güvenlik taahhüdünün yükselmesi durumunda çalışanın güvenlik önceliği ve risk almak istememesinin, Çalışanın güvenlik konusundaki iletişimi ve güvenlik yeterliliğine duyduğu güvenin ve Çalışanın güvenlik sistemlerinin etkililiğine güvenmesinin de yükseldiği belirlenmiştir.

TARTIŞMA, SONUÇ VE ÖNERİLER

Sağlık turizmi gibi emek yoğun, stresli ve uzun mesai süreleri ile görev yapılan mesleğe sahip bireylerin ekip çalışması, ait olma ve güven duygusuna sahip kendine özgü bir kültür yapısı mevcuttur. Sağlık turizmi sektörünün temelinde misafirlere sunulan hizmetin niteliği bakımından en kaliteli ve en iyisini sunabilme amacını taşımaktadır. Sağlık turizmi sektörü çalışanlarının vardiyalı ve yoğun bir biçimde çalışmalarından dolayı sürekli kaza tehlikesi ve bu tehlikeler sonucunda yaralanma ve can kaybı riskleriyle karşı karşıya kalmaktadır.

Türkiye'de 2013 yılında yürürlüğe girmiş olan 6331 sayılı İş Sağlığı ve Güvenliği Kanunu ve bu kanuna bağlı çıkarılan çeşitli yönetmelikler çalışanlar açısından İSG uygulamalarındaki eksikliklerin tamamlanmasında büyük katkı sağlamıştır. Ancak halen İSG konusunda önemli riskler mevcuttur. Güvenlik kültürü kavramı sektör çalışanlarının mesleki yaşantıları boyunca karşılaşacakları tehlikeli durumlardan korunmaları adına önem taşımaktadır. Bu çalışma sonucunda elde edilen çeşitli bulgulara dayanılarak çeşitli önerilerde bulunulmuştur.

Sağlık turizmi sektöründe yöneticilerin İSG konusunda farkındalığı arttıkça, çalışanların da İSG farkındalıklarının arttığı gözlemlenmiştir. Dolayısıyla yönetici kadrosunda bulunanlar başta olmak üzere İSG eğitimlerinin sıklaştırılarak farkındalık seviyelerinin artırılması yerinde olacaktır.

Çalışanların güvenlik kültür düzeylerinin artması durumunda iş kazası ve meslek hastalıklarının ciddi oranda azalması ve görevlerini daha güvenli ve sağlıklı bir biçimde yerine getirmelerine olumlu etki edecektir. Ayrıca sağlık turizmi sektörü için İSG çalışmalarının özelleştirilerek uygulanması gerekmektedir. Sadece sağlık turizmi sektörü adına özel eğitimler sayesinde bu sektöre hizmet edecek İSG profesyonellerinin yetiştirilmesi gerekmektedir.

Çalışmanın evren ve örneklem alanı Sivas ili sınırları içerisinde tutulmuştur. İleride yapılacak olan sağlık turizmi sektöründe güvenlik kültürüne yönelik çalışmalarla farklı popülasyonlara ait incelemelerden elde edilecek sonuçlar ile bu araştırmanın sonuçları karşılaştırılarak iş kazası ve meslek hastalıkları gibi değişkenler ile farklı demografik özelliklere sahip bireylere ait güvenlik kültürü arasındaki ilişkiyi daha iyi anlamak adına etkili olacağı düşünülmektedir.

Beyan

Makalenin tüm yazarlarının makale sürecine verdikleri katkı eşittir. Yazarların bildirmesi gereken herhangi bir çıkar çatışması yoktur.

KAYNAKÇA

- Akgün, S. (2015). Sağlık Sektöründe İş Kazaları, *Sağlık Akademisyenleri Dergisi*, 2(2): 67-75.
- Akova, İ. (1997). Türkiye'de Turizmin Önemi ve Ekonomideki Yeri, *Türk Coğrafya Dergisi*, (32): 263-280.
- Albayrak, A. (2011). *Tüketicilerin Alternatif Turizm Türlerini Satın Alma Davranışlarını Etkileyen Faktörler*, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Arslan, R. (2020). *Gastronomi Ve Mutfak Sanatları Bölümü Öğrencilerinin İş Sağlığı ve Güvenliği Konusundaki Bilgi Ve Tutumları Üzerine Bir Araştırma*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Isparta.
- Batı Karadeniz Kalkınma Ajansı, (2013). Sağlık Turizmi Sektör Raporu. <https://baka.ka.gov.tr/dokumanflipbook/saglik-turizmi-sektor-raporu/227> [Erişim: 29.10.2021].
- Bayhan, S. (2005). *Ankara Üniversitesi Cebeci Sağlık Yüksekokulu Hemşirelik Bölümü Öğrencilerinin Ve Tıp Fakültesi Hemşirelerinin Mesleki Riskleri Konusunda Bilgi Düzeyleri*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Bayram, F. (2008). *Türk İş Hukukunda İş Sağlığı ve Güvenliği Denetimi*, İstanbul: Beta Yayınları.
- Budak, F. (Ed.) (2019). *Sağlık Statüsü Belirleyicileri*, Siyasal Kitabevi: Ankara
- Caniklioğlu, N. (2006). Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanun Tasarısına Göre Kısa Vadeli Sigorta Hükümleri, *Çalışma ve Toplum*, 1(8): 50-92.
- Centel, T. (2000). *İşçi Sağlığı ve İş Güvenliği Mevzuatı*, İstanbul: Mess Yayınları.
- Connel, J. (2006). Medical Tourism: Sea, Sun, Sand and Surgery, *Tourism Management* 27(2006): 1093-1100.
- Cooper, M. D. (2000), Towards A Model Of Safety Culture, *Safety Science* (36): 111- 136.
- Çelebi, D. (2017). *Endüstriyel Mutfaklarda İş Güvenliği Risk Değerlendirmesi*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Kocaeli Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Kocaeli.
- Çelik, K, M., Kurtaran, A., ve Mutlu, F. (2020). *Alternatif Turizm ve Ekonomik Etkileri*. Ankara: Gazi Kitabevi.
- Çetinkaya, A. (1998). *Alternatif Turizm Türlerinin Safranbolu'da Uygulanabilirliği*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Çiftçiöğlü, C, T. (2012). Yaşama Hakkı, *Türkiye Barolar Birliği Dergisi*, (103): 137-168.
- Çivici, T. ve Gönen, D. (2015). Balıkesir Üniversitesi Çağış Yerleşkesinin Bedensel Engelli Öğrencilerin Sosyal Alanlara Ulaşabilirliğinin Değerlendirilmesi, *Mühendislik Bilimleri Ve Tasarım Dergisi*, 3(3): 639-646.
- Danimarka Ulusal Çalışma Merkezi (NFA) (2021). <https://nfa.dk/da/Vaerktoejer/Sporgeskemaer/Safety-Climate-Questionnaire-NOSACQ50/NOSACQ50translations> [Erişim: 20.09.2021].

- Demir, A. ve Öz, A. (2018). Teolojik Açıdan İş Kazalarının İncelenmesi, *Avrupa Bilim ve Teknoloji Dergisi*,(14): 189-197.
- Doğanay, H., ve Zaman, S. (2021). *Türkiye Turizm Coğrafyası*. Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.
- Dündar, Y., ve Bahar, O.(Ed.) (2020). *Turizm Güvenliği*. Ankara: Gazi Kitabevi.
- Dursun, S. (2012). *İş Güvenliği Kültürü*. İstanbul: Beta Yayınları.
- Eken, G. (2011). *İş Kazalarını Önlemede İş Sağlığı ve Güvenliği Eğitimlerinin Etkinliği: Perakende Sektöründe Bir Uygulama*, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Çanakkale.
- Erginbaş, E. (2010). *Avrupa Birliği'nin Türkiye'de İş Sağlığı ve Güvenliğine Etkisi*, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Fernández-Muñiz, B., Manuel, J., and, Camilo V. (2012). Safety Climate in OHSAS 18001-Certified Organisations: Antecedents And Consequences Of Safety Behaviour, *Accident Analysis & Prevention*, (45): 745-758.
- Gadd, S. and Collins, A, M. (2002). *Safety Culture: A Review Of The Literature*. Health & Safety Laboratory.
- Gerek, N. (2006). *İşçi Sağlığı Ve İş Güvenliği*. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları.
- Gürhan, N. ve Üstün, B. (1994). Rehabilitasyon Hizmetleri, *Florence Nightingale Journal Of Nursing*, 8(31): 46-51.
- Karagöz, Y. (2019). *Bilimsel Araştırma Yöntemleri ve Yayın Etiği*. Ankara: Nobel Akademik Yayınları.
- Kılıcı, L., Özdağoğlu, A. ve Güler, M., E. (2020). Çok Kriterli Karar Verme Yöntemleri İle Termal Turizmde Hizmet Kalitesi Boyutlarının Ve Otel Alternatiflerinin Önceliklendirilmesi, *Journal of Yaşar University*, 15(57): 143-159.
- Kılıkış, İ. (2014). *İş Sağlığı ve Güvenliği*. Bursa: Dora Yayıncılık.
- Kines, P., Lappalainen, J., Mikkelsen, K. L., Olsen, E., Pousette, A., Tharaldsen, J., ... & Törner, M. (2011). Nordic Safety Climate Questionnaire (NOSACQ-50): A New Tool for Diagnosing Occupational Safety Climate. *International Journal of Industrial Ergonomics*, 41(6), 634-646.
- Köse, S. ve Bilici, S. (2016). Mutfak Ve Yemekhane Çalışanlarında İş Sağlığı Ve Güvenliği Risklerinin Değerlendirilmesi, *Beslenme ve Diyet Dergisi*, 44(3): 239-247.
- Mektepli, V, T. (2020). *Katı Atık Depolama Tesisinde Çalışanların İş Güvenliği Algı Düzeylerinin İncelenmesi*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Rumeli Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, İstanbul.
- Olca, A. (Ed.). (2020). *Alternatif Turizm*. Ankara: Gazi Kitabevi.
- Özsarı, S, H., ve Karatana, Ö. (2013). Sağlık Turizmi Açısından Türkiye'nin Durumu, *Journal of Kartal Training & Research Hospital/Kartal Eğitim ve Arastırma Hastanesi Tıp Dergisi*, 24(2): 136-144.
- Selek, H, S. (2020). *İş Sağlığı ve Güvenliği (İSG)*. Seçkin Yayıncılık: Ankara
- Siner, G. ve Torun, N. (2020). Sağlık Turizminde Termal Turizm Ve Spa-Wellness Turizminin Yeri Ve Önemi, *Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (48): 517-533.
- Solmaz, M. ve Solmaz, T. (2017). Hastanelerde İş Sağlığı ve Güvenliği, *Gümüşhane Üniversitesi Sağlık Bilimleri Dergisi*, 6(3): 147-156.
- Şahbaz, P., Akdu, U. ve Akdu, S. (2012). Türkiye'de Medikal Turizm Uygulamaları; İstanbul Ve Ankara Örneği, *Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 15(27): 267-296.
- Şahin, H. ve Erkal, S. (2010). Konaklama İşletmelerinde Çalışan Mutfak Personelinin İş Kazası Geçirme

- Durumlarının ve Kaza Nedenlerinin Belirlenmesi, *Sağlık ve Toplum Dergisi*, 20(2): 40-48.
- Şengül, H. ve Bulut, A. (2019). Sağlık Turizmi Çerçevesinde Türkiye’de Termal Turizm; Bir Swot Analizi Çalışması, *ESTÜDAM Halk Sağlığı Dergisi*, 4(1): 55-70.
- Temizkan, S, P. (2015). *Sağlık Turizmi*. Ankara: Detay Yayıncılık.
- Tengilimoğlu, D. (Ed.). (2017). *Sağlık Turizmi*. Ankara: Siyasal Kitabevi.
- Tomanbay, İ. (2007). *Yaşlılara Yönelik Sosyal Hizmetler*. Hacettepe Üniversitesi GEBAM. Ankara.http://www.gebam.hacettepe.edu.tr/sosyal_boyut/yasli_lara_yonelik_sosyal_hizmet.pdf [Erişim: 31.10.2021].
- Turan, Ö, G. (2016). *Ofis Çalışmalarında Ergonomik Risklerin İş Sağlığı ve Güvenliği Açısından Değerlendirilmesi*, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Aydın Üniversitesi, İstanbul.
- Turner, B, A., Pidgeon, N., Blockley, D., and Toft, B.(1989). Safety Culture: Its Importance In Future Risk Management. *In Position Paper For The Second World Bank Workshop On Safety Control And Risk Management*. Karlstad, Sweden (6-9).
- UNWTO. (2017) Annual Report 2016. Madrid <https://www.e-unwto.org/doi/epdf/10.18111/9789284418725>. [Erişim: 17.10.2021].
- Uslu, O. (1990). Turizm ve Çevresel Etkileri, *Turizm ve Çevre Konferansı* 3-5 Ekim 1990, Ankara, ss: 19-47.
- Yeğin, A. (2015). *İş Güvenliği Kültürünün İş Kazalarına Etkileri*, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gedik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Zohar, D.(1980). Safety Climate in Industrial Organizations: Theoretical and Applied Implications, *Journal of Applied Psychology*, 65 (1): 96-102.